

## Íránská islámská republika

Íránská islámská republika, běžně známá jako Írán (Arján) je stát v Přední Asii, dříve nazývaný jako Persie. Na západě sousedí s Irákem, na severozápadě s Tureckem, Arménií, Ázerbájdžánem, na severu s Turkmenistánem, na východě s Afghánistánem a Pákistánem. Na jihozápadě je omýván vodami Perského zálivu a Arabského moře, Kaspické moře na severu. Patří mezi nejlidnatější a nejrozlehlejší země světa (82 miliónů obyvatel na 1,6 milionu km<sup>2</sup>). Hlavním městem je Teherán.

Jde o multikulturní zemi s mnoha etnickými a jazykovými skupinami. Největší zastoupení mají Peršané (61%; odtud také dřívější název Persie) a Ázerbájdžáci (16%).

Díky výhodné geografické poloze šlo odedávna o exponovanou oblast. Ve starověku zde vznikla říše Médů a Achaimenovců. Později si ji podmanil Alexandr Veliký, Seleukovci, nakonec Arabové. K většímu ustálení v zemi, alespoň co do střídání se moci, došlo až v 19. století v době kolonií. Největší vliv zde měla Velká Británie a Rusko, které si rozdělili zemi dle svých zájmových sfér. Tehdejší Teherán tomu nebyl schopen zabránit, stejně jako se o to marně pokusila perská revoluce v letech 1905-1911. Po revoluci došlo sice k zavedení parlamentarismu, ne však k žádné větší změně ve zastaralých správních strukturách.

Po vypuknutí druhé světové války už se ze stran Ruska a Velké Británie nejednalo jen o kolonizaci ale o okupaci a do čela Íránu byl dosazen korunní princ Muhammad Rezu Pahlaví. Pod dohledem okupačních vojsk se ve dnech 28. listopadu až 1. prosince 1943 konala v íránském hlavním městě Teheránská konference za účasti Roosevelta, Churchilla a Stalina.

Po druhé světové válce se v Íránu začaly budovat politické strany, v roce 1951 vláda za podpory komunistů a islamistů znárodnila ropný průmysl kontrolovaný do té doby Brity. To vyvolalo mezinárodní krizi zejména se vztahy s Británií (tzv. Íránská krize). Od té doby vládl Muhammad Rezá Pahlaví diktátorsky pomocí tajné policie SAVAK, přičemž zahraničněpoliticky se orientoval na spojení s USA. Jeho autokratické metody a přílišné prosazování západní kultury postavily proti monarchii téměř celou společnost.

V roce 1979 vypukla protivládní demonstrace, která přerostla v revoluci a svržení dosavadního režimu. Moc v zemi převzal duchovní Ájatolláh Rúholláh Chomejní, který se po revoluci vrátil do země z exilu. V referendu byla odhlasována islámská republika a do ústavy zakotveny teokratické prvky. Chomejní postupně prosadil svou politickou doktrínu „o nadvládě teologa“, jež v praxi znamenala, že moc převzalo šíitské duchovenstvo. Nový politický režim vedl k okamžitému konfliktu s USA a Irákem v čele s Baas Saddámem Husajnem. V roce 1980 překročila irácká armáda hranice Íránu a začala íránsko-irácká válka. Trvala osm let, vyžádala si asi milion obětí a Chomejnímu umožnila ještě více omezit svobodu v zemi.

Ani uzavření míru v roce 1988 a Chomejního smrt v roce 1989 nevedly k výrazným změnám v zemi. V osobě nového vůdce země Alího Chameneiho, se ale začaly dít dílčí změny, do popředí se dostávala prezident. V politice se začali více angažovat lidé spíše pragmatičtí, zaměřeni na ekonomiku a poválečnou obnovu infrastruktury, a sami Íránci projevovali nyní mnohem hlasitěji nespokojenost s vývojem své země – jejich mínění musel brát režim vážně.

V roce 2004 nakonec vládnoucí konzervativci eliminovali volebními manipulacemi oponenty v parlamentu a o rok později získali vítaného spojence v novém konzervativním prezidentu Mahmúdu Ahmadínežádovi, známém svými výpady proti Izraeli. Současná situace v Íránu je komplikovaná – velká část společnosti si přeje změny, není však prozatím sil, které by je politicky mohly prosadit. V oblasti zahraničních vztahů vzrostlo poslední dobou napětí se Spojenými státy, především kvůli otázce jaderných zbraní.

### Írán v aktuálním dění

- V zemi už řadu let bují téma jaderného programu, Evropská unie a USA na ni uvalily hospodářské sankce, v roce 2016 byly ale zrušeny
- Sankce byly zrušeny díky dohodě o jaderných zbraních s USA, obě země se však dlouhodobě potýkají s jejím dodržováním
- Íránský prezident Hassan Rouhani v roce 2017 vyjádřil díky všem účastníkům v boji proti Islámskému státu, který v tuto chvíli podle něj v podstatě přestal existovat
- Írán je v historii i současnosti viditelný zejména pro své zásoby ropy. Ty nenechávají klidné jak světové velmoci, tak samotné Íránce. Politická

nestabilita země v kontrastu s nerostným bohatstvím opakovaně způsobuje občanské nepokoje. Poslední proběhly na začátku roku 2018. (Íránské vedení označuje dění v zemi za výsledek snad zahraničních nepřátel po destabilizaci země)

- Írán, Sírie, Rusko ... věčné debaty o ceně ropy, konkurují si
- Trump v květnu 2018 oznámil vystoupení z jaderné dohody, to zintenzivnělo napětí na všech možných frontách ve vztahu k Íránu (Izrael X Sírie X Írán)
- Mimo trvalou ropnou konkurenci ve světě vede taky dlouhodobě Írán konflikt se Sýrií, často dochází ke vzájemnému napadení – poslední byl raketový útok z 1.10. 2018 (Írán->Sýrie)
- Írán je stále nestabilní zemí jak ve vnitřní, tak mezinárodní politice, což při dnešní globalizaci může ohrožovat celý svět. Dokáží si představit, že se vztahy mezi Íránem a jinou zemí vyhroťí podobně jako se Sýrií a dojde k velkému vojenskému konfliktu, který s potenciálním využitím jaderných zbraní bude mít katastrofické dopady.

<https://www.kurzy.cz/zpravy/468331-tvrda-odpoved-po-utoku-iran-vypustil-rakety-na-cile-v-syrii/>

<https://tema.novinky.cz/iran>

<https://wiki.idnes.cz/iran-cmf-/cestovani.aspx?klic=1063>

<https://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%8Dr%C3%A1n>